

Selhání německé důchodové reformy

Ing. Rudolf F. Heidu

Zákonné důchodové pojištění v Německu

- existuje již více než 130 let.
- Prvních šedesát let bylo silně ovlivněno dvěma světovými válkami, světovou hospodářskou krizí, německým rozdělením.
- Dlouhou dobu se přitom nejednalo o plnohodnotný důchod.
- Renta z povinného zákonného pojištění byla jen příspěvkem nebo přilepšením v případě invalidity, zajištění pozůstalých a výsluha na stáří.

Zákonné důchodové pojištění v Německu

- Prvních 40 let po druhé světové válce
- hospodářský zázrak
- Důchodová reformou z roku 1957.
- Penze s dynamickou návazností na mzdový průměr
- ekvivalentní podíl seniorů na mzdovém růstu ekonomicky aktivního obyvatelstva.
- Do tohoto období spadá také vznik tzv. generační smlouvy, tedy průchozího financování důchodů.
- Posledních 20 let
- přizpůsobování systému na demografické změny
- omezení poskytovaného starobního zajištění.

Proč Německý příklad?

„Insel der Seligen“

- Německo a vzor stabilního a sociálně smířlivého prostředí.
- V roce 2008/2009, byl na každém Američanu nebo Britovi byl zřejmý šok z finanční krize.
- Soukromá spotřeba v Německu jako v jediné zemi neklesala, nýbrž mírně vzrostla, a to i u seniorů.
- Stabilní a sociálně koncipované německé prostředí způsobilo posun dopadů krize.

Zdroj: Hans –Werner von Sinn: Kasino Kapitalismus str. 34
Deutsche Bundesbank, Zeitreihendatenbank 16. března 2010

Magna Charta sociálního pojištění

- vznik sociálního pojištění v Německu před 130 lety se připomíná spíše v souvislosti s císařským poselstvím ze 17. listopadu 1881
- Toto poselství bylo později označeno jako „Magna Charta sociálního pojištění a obsahovalo Bismarckem navrhovaný sociálně politický program k vytvoření úrazového, zdravotního a důchodového pojištění.
- Bismarck vystavil rodný list sociálnímu důchodovému pojištění.

Bismarck koncem roku 1878 pojmenoval obtíže z reformu již tehdy velmi přesně, když řekl:

„Německo se dostává do časů sociální reformy. To je idea hodna potu vážených. Ale většina vážených se právě nechce potit. V tom je zakopán pes!“.

Zdroj: Tennstedt, Florian. Zeitschrift für Sozialreform, Wiesbaden 1981, Vorgeschichte und Entstehung der

Kaiserlichen Botschaft vom 1881

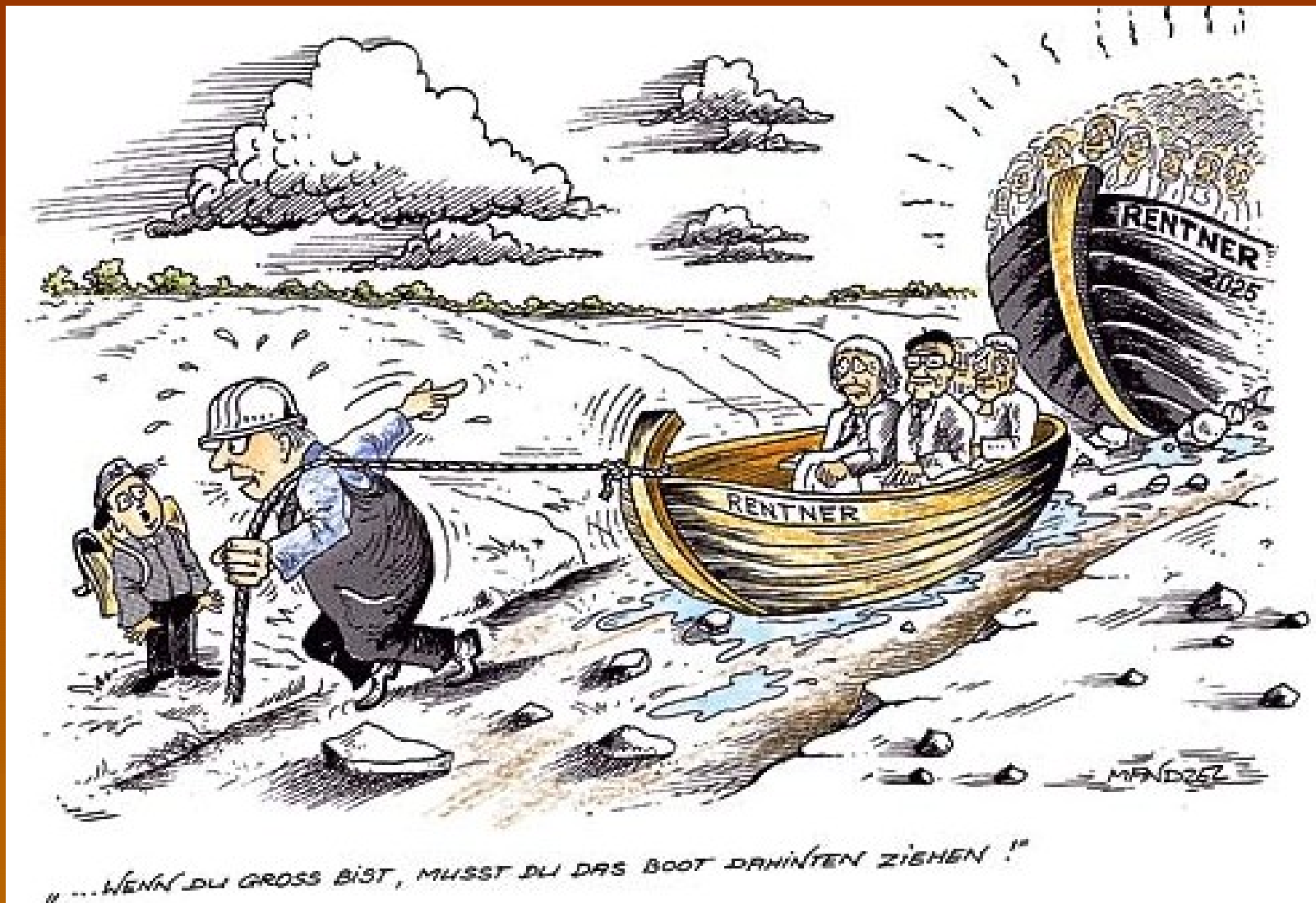
Motivace ohledně zřízení sociálního pojištění, s ohledem na konzervativním pojetí státu zdůrazňuje Bismarckovo doslovné prohlášení:

„.....abychom v širokých vrstvách nemajetných podpořili konzervativní myšlení, které bude vytvořeno pocitem zajištěné penze, protože kdo má vyhlídku na zajištěné stáří je daleko lépe ovladatelný než bez této perspektivy“.

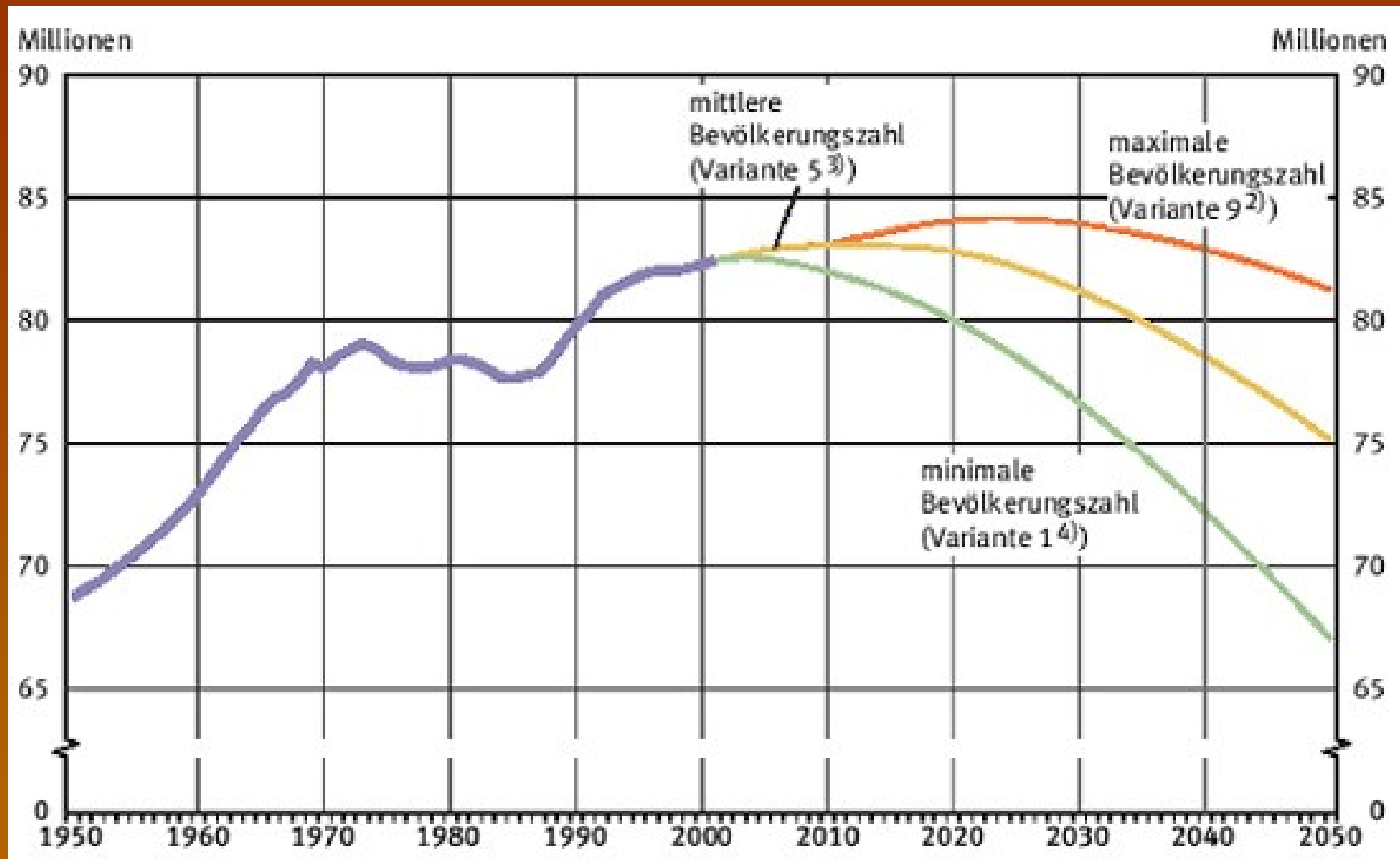
Diskuze o důchodové reformě v Německu má velmi reálný podklad

- Mezi rokem 1965 až 2009 klesl počet nově narozených dětí v Německu o polovinu.
- Do roku 2050 poklesne počet obyvatel Německa o víc než deset procent
- Pokles počtu pracujících bude o více než 30 procent, přičemž počet pracujících ve věkovém rozmezí 20 až 50 let se sníží ještě více, tedy o 40 procent.
- Počet důchodců naopak naroste o 50 procent.
- Dnes připadají na jednoho důchodce dva pracující, do roku 2050 na jednoho ekonomicky aktivního připadne jeden důchodce.

Ing. Rudolf F. Heidu VŠFS

Demografický vývoj ve Spolkové republice Německo

Zdroj: Statistisches Bundesamt 2010

Ing. Rudolf F. Heidu VŠFS

Přehled o německém důchodovém pojištění

- Německé zákonné důchodové pojištění má dvě větve.
- Důchodové pojištění zaměstnanců, a odborové důchodové pojištění.
- Do odborové větve patří horníci, námořníci a železničáři
- střešním orgánem je Bundesversicherungsanstalt für Angestellte a Bundesknappschaft.

Přehled o německém důchodovém pojištění

- Ve správních orgánech mají své paritní zastoupení zástupci, jak zaměstnanců, tak zaměstnavatelů.
- Určující parametry jako například výše sociálních odvodů a jejich struktura, nebo stanovení aktuálních hodnot pro výplatu důchodů přitom ale nepatří do jejich kompetence, ty jsou kompetencí ministerstva financí a práce a sociálních věcí
- Proto lze nazvat německý důchodový systém spíše státním důchodovým systémem.

Přehled o německém důchodovém pojištění

- Důchodové pojištění je zásadně povinné a vztahuje se tedy na více než 85% všech pracujících. Na důchod odvádí 50% zaměstnanec a 50% zaměstnavatel.
- Horní hranice vyměřovacího základu činí měsíčně v západních spolkových zemích 5600,- EUR měsíčně a ve východních spolkových zemích 4800,- EUR měsíčně
- u zaměstnanců a u oborové větve 6950,- EUR měsíčně ve starých spolkových zemích a v nových spolkových zemích 6100,- EUR měsíčně

Přehled o německém důchodovém pojištění

- Samostatně výdělečně činné osoby se mohou pojistit dobrovolně.
- Státní zaměstnanci a duchovní nemají žádnou pojišťovací povinnost, jelikož z jejich služebního poměru vyplývá státní zaopatřovací povinnost, tedy automatický nárok na státní penzi. Jejich důchody se tedy hradí z běžného státního rozpočtu.

Důchodová rovnice

- $MD = DB \times DD \times AH$

- MD měsíční důchod
- DB důchodové peněžní body se vstupním faktorem
- DD druh důchodové platby
- AH aktuální hodnota důchodu

Průběžný systém

- Důchody se hradí od roku 1969 výhradně na základě průběžného systému. Tento systém se zakládá na tezi Gerharda Mackenrotha z roku 1952, že ve Spolkové republice:
„bude platit jednoduchá a jasná věta, veškeré sociální náklady musí být pokryty z národního důchodu běžné periody“.
- To znamená, že běžné výplaty důchodů jsou kryté z aktuálních sociálních odvodů zaměstnanců a neexistuje žádná významná kapitálová rezerva.

Důchodová dynamika

- Dále existuje další propojení mezi výší odvodů, spolkovým příspěvkem a důchodovou dynamikou.
- Od roku 1992 platí, že v případě zvýšení odvodů na sociální pojištění se automaticky díky výpočtu již jen z čisté mzdy automaticky sníží v rámci aktualizace celková výše důchodů..
- Dnes dosahuje čistý důchod po 45 letech odvodů výše 70% čisté mzdy. Čistý důchod je přitom definovaný jako poměr mezi čistým starobním důchodem pojištěnce , který 45 let platil odvody, a čisté průměrné mzdě.

Nárokovatelnost důchodu

- Dle rozsudku spolkového ústavního soudu ze 16. června roku 1985 je nárok na výplatu důchodových dávek pod ochranou vlastnictví dle článku 14 základního zákona
- Ústavní soud konstatoval, že státní zásahy do důchodové soustavy jsou oprávněné v případě, že se jedná o důležité nastavení parametrů za účelem udržení výkonnosti soustavy, anebo o změny vyplývající se změn základních podmínek

Minimální důchod

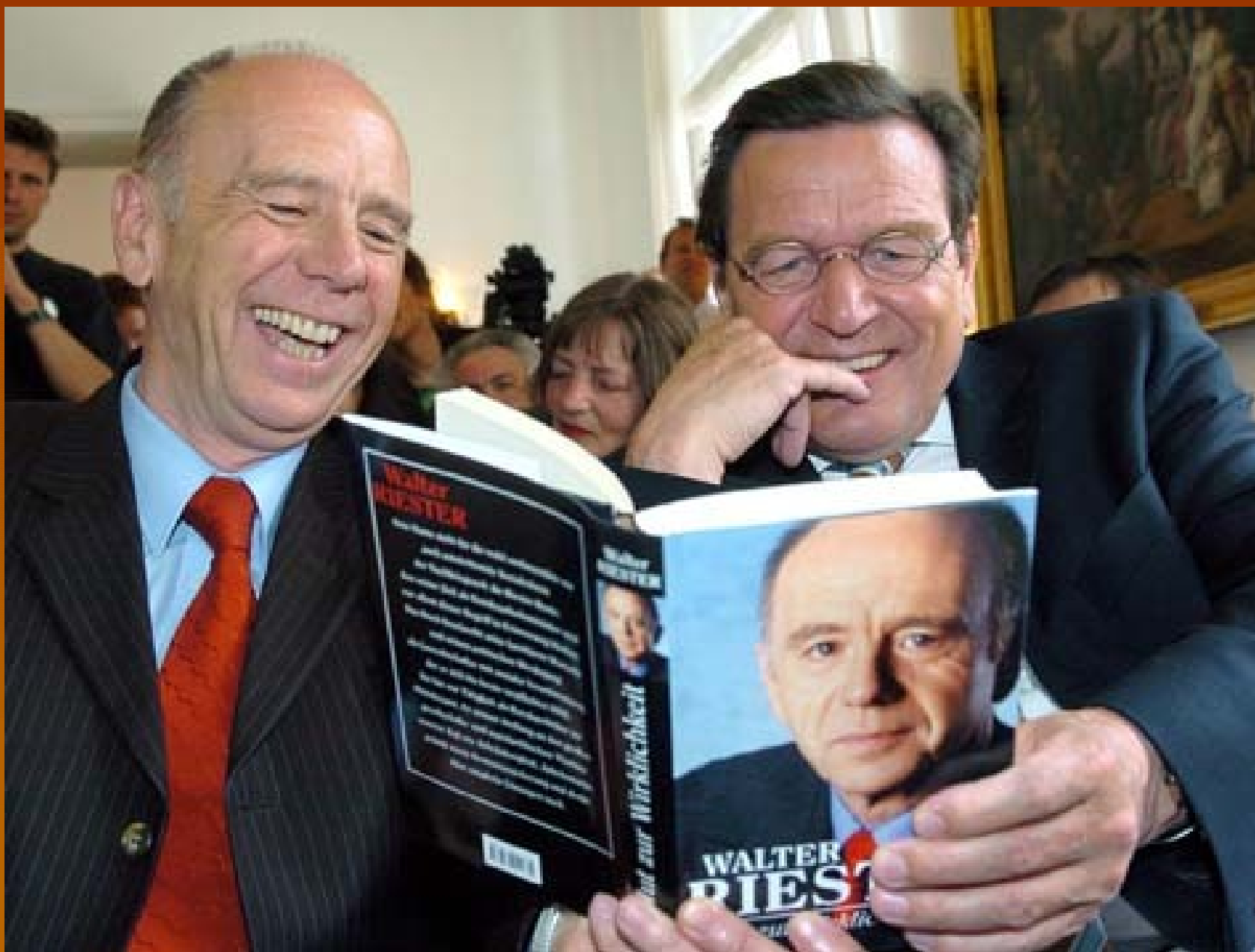
- Důchodové pojištění garantuje každému důchodci v případě potřeby platby za účelem udržení určitého životního standartu ve stáří (měřeno průměrnými výdělky a délkou pracovního života).
- Po 35 letech pracovního života existuje nárok na důchod dle minimální mzdy.
- V tomto případě se realizuje transfer bez patřičného krytí předchozími individuálními odvody příjemce dávky, dochází tedy k prolomení pojistného principu

Daňová tendence

- Na základě těchto skutečností se mění sociální pojištění a odvody za jeho účelem více ve všeobecnou daň, tedy platba bez konkrétního individuálního ekvivalentního nároku.
- Spolkový příspěvek pokrývá necelých 60% všeobecných výdajů nad rámec důchodových dávek, které by měly být hrazeny zcela ze spolkového rozpočtu.
- Zmírnění růstu výše odvodů formou navýšení DPH o jedno procento jasně podtrhuje daňovou tendenci sociálních odvodů.

Reforma 2001

- Koalice sociálních demokratů a zelených pod vedením Gerharda Schrödera a vicekancléře Josefa Fischera se na přelomu desetiletí zaměřila na realizaci očekávaných reforem.
- Jednou z nich bylo představení kapitálově krytého důchodového pilíře, financovaného s odvodů zaměstnanců a se státní podporou formou dotací, garancí a daňových úlev.

Ing. Rudolf F. Heidů VŠFS

Riesterův důchod

- Soukromé kapitálové důchodové fondy za účelem spoření na důchod s přispěním státu odstartovala reforma sociálně demokratického ministra práce a sociálních věcí Waltera Riesterera před více než dekádou.
- Důležitá přitom od počátku byla široká účast především u nižších příjmových skupin na této formě důchodového spoření.

Riesterův důchod

- Od samého počátku akcentovali skutečnost, aby tento pilíř v budoucnosti substituoval vzniklé deficity v příjmech z průběžného systému.
- I na základě těchto skutečností předložila spolkové vládě v roce 2001 zákon o důchodové reformě. Za pomoci tak zvaného demografického faktoru se snažila spolková vláda zredukovat budoucí úroveň důchodů o 9 %.
- Reformní snaha měla za záměr udržet důchodový příspěvek pod hranicí 22% až do roku 2030. Zároveň by mělo být dosaženo zachování průměrné důchodové úrovně 67 % u tzv. standardního důchodce.
- Tato reforma starobního zajištění znamenala částečnou privatizaci starobního zajištění.

Riester-Sparer nach Einkommensklassen¹

In Prozent

	Westdeutschland				Ostdeutschland				Deutschland insgesamt	
	Männer		Frauen		Männer		Frauen		2004	2007
	2004	2007	2004	2007	2004	2007	2004	2007		
Struktur der Riester-Sparer²										
Insgesamt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
0 bis 9 999 Euro	7,3	8,8	36,9	42,2	30,9	19,8	48,3	41,1	27,7	29,3
10 000 bis 19 999 Euro	9,1	5,4	29,5	24,2	17,0	22,5	26,7	28,3	20,5	18,4
20 000 bis 29 999 Euro	24,5	22,5	15,9	17,4	29,3	20,9	15,6	15,4	20,6	19,2
30 000 bis 39 999 Euro	21,3	23,8	11,3	8,5	9,7	19,6	6,0	10,6	14,1	14,7
40 000 bis 49 999 Euro	15,2	13,5	3,5	3,5	5,3	10,1	2,0	1,9	7,3	7,1
50 000 Euro und mehr	22,6	26,1	2,9	4,1	7,9	7,1	1,3	2,7	9,8	11,3
Anteil der Riester-Sparer										
Insgesamt	7,2	16,2	7,4	19,9	12,0	20,7	11,9	24,2	8,2	18,8
0 bis 9 999 Euro	2,2	6,4	5,4	16,8	10,2	11,5	11,5	21,2	5,8	14,5
10 000 bis 19 999 Euro	7,4	11,1	12,9	26,2	10,3	20,3	14,8	32,2	11,6	23,1
20 000 bis 29 999 Euro	10,3	22,6	8,2	25,4	15,6	24,2	12,2	21,4	10,4	23,6
30 000 bis 39 999 Euro	8,5	19,0	9,2	18,4	10,9	36,1	8,5	30,0	9,1	20,4
40 000 bis 49 999 Euro	8,9	17,7	5,9	15,1	13,9	35,6	8,4	17,5	8,1	17,9
50 000 Euro und mehr	8,8	20,5	6,8	21,2	17,4	23,8	6,8	20,0	8,7	20,5

1 Individuelles Vorjahreseinkommen aus Erwerbsarbeit (Brutto).

2 Bei weniger als 30 Beobachtungen sind die Zahlen kursiv dargestellt.

Quellen: SOEP; Berechnungen des DIW Berlin.

DIW Berlin 2009

Sociální diskriminace

- Skoro třetina všech potencionálních příjemců státní podpory důchodového spoření disponovala ročním kumulovaným příjmem do 10.000 Euro, ale procentuálně je skutečný podíl této příjmové skupiny na důchodovém spoření jen 14,5%

- Zdroj DIW Wochenbericht Berlin 2009

Participace na druhém pilíři

- Do konce roku 2011 bylo uzavřeno celkem 15 milionů smluv o důchodovém připojištění formou Riesterova důchodu. To ovšem znamenalo, že pouze jedna třetina ze 40 milionů oprávněných osob se rozhodla využít státem podporovaného kapitálového důchodového pilíře. Vládní očekávání byla daleko vyšší.
- Tato skutečnost může souviset s četnou kritikou, jak ji formuloval předseda svazu pojištěnců a matematik Axel Kleinlein „Riester produkty jsou pod masivní kritikou. Je jim vytýkána nedostatečná transparentnost, srozumitelnost nabídek a také nejisté a většinou příliš vysoké správní poplatky“

Anteile von Einkommenskomponenten am Bruttoeinkommensvolumen

Gebiet / Personenkreis	Gesetzliche Rentenversicherung	Andere Alterssicherungsleistungen	Private Vorsorge	Transferleistungen	Restliche Einkommen
	in v. H.				
Deutschland					
Alle Personen	65	19	10	1	5
Ehepaare	58	20	12	0	10
Alleinstehende Männer	62	19	11	1	8
Alleinstehende Frauen	72	17	6	1	4
Alte Länder					
Alle Personen	59	23	11	1	6
Ehepaare	53	23	14	0	10
Alleinstehende Männer	58	21	12	1	8
Alleinstehende Frauen	67	20	7	1	4
Neue Länder					
Alle Personen	92	2	3	0	3
Ehepaare	86	2	4	0	8
Alleinstehende Männer	93	1	3	0	3
Alleinstehende Frauen	95	1	2	0	1

Quelle: ASID 2007

Dlouhověkost a zisk

- Na základě empirických studií se prokázalo, že 20 až 30 % z celkových úspor je hned v prvním období vyvedeno v rámci spořicíh plánů právě do povinného dodatečného pojištění.
- Původní předpoklad vlády ovšem byl, aby nebylo použito víc než deset procent úspor na toto dodatečné zajištění od 85. roku.
- Důvodem pro tyto neočekávané odvody je nadměrné zajištění stran vedení fondů pro příspěvek na důchod po 85. roce. Z 1000 dnes 65letých mužů se dožije dle úřední statistiky jen zhruba 450 svých 85. narozenin.

Dlouhověkost a zisk

- Pojišťovny ale kalkulují při výpočtech poplatků za interní připojištění s počtem více než 700.
- To je dobré nejen z opatrnosti, ale především to významně zvyšuje celkovou míru zisku.

Ing. Rudolf F. Heidů VŠFS

Blüm versus Riester

- Bývalý ministr práce a sociálních věcí Norbert Blüm přišel s tvrzením, že důchod prodavačky v samoobsluze klesne, když manažer prodejny uzavře smlouvu o Riesterově důchodu.
- Toto tvrzení je bohužel pravdivé. Protože, jak víme, důchod z prvního pilíře je odvozen od čisté průměrné mzdy.
- 4% odvodů do druhého pilíře redukuje základ pro výpočet důchodu, a tím i tedy důchod všech, a to i těch kteří na druhém pilíři neparticipují

Princip solidarity

- V důsledku to znamená, že Riesterův důchod neposkytuje účinnou ochranu proti chudobě ve stáří, pokud totiž nízko příjmové skupiny spoří v tomto pilíři, hrozí nebezpečí, že v individuálních případech reálně nebude navýšen příjem. Stane se tak proto, že příjem z druhého pilíře bude pouze připočten k základu a zbylá částka doplacena sociálními dávkami. V těchto případech by zaměstnanci spořili doslova pro stát.
- V případě druhého pilíře se tedy oslabuje princip solidarity v prvním pilíři.

Důchodovou reformu nelze vyřešit bez zamyšlení nad globalizací

- Francouzský sociolog Pierre Bourdieu dokonce tvrdí, že globalizace je nástroj v boji proti sociálnímu státu. Evropští pracující mají soutěžit s těmi, kteří nemají zaručenou minimální mzdu, pracují včetně dětí dvanáct hodin denně a jejich výdělky činí čtvrtinu či pětinu našich příjmů.
- O obětech dnešní vlny dekonverze říká Robert Castel: „Tito lidé zmeškali vlak modernizace a zůstali bezradně stát na nástupišti jen s několika zavazadly.“

BUDEME MUSET VAŠI RODINU ZRUŠIT, FALTEJSKOVI,
NENI PRO NÁS STAŤ RENTABILNI.